

ПЛИВАЊЕ НИЗ РЕКУ ДО ЗАЛИВА И ПРИСТАНИШТА

Владан Матијевић, *Присјанишћа*, „Агора”, Зрењанин – Нови Сад 2014

*Немој да идеш у њај град, молим те. Причаће ти луде приче,
бићеш очарана.*

Осведочено је да данашња читалачка публика даје предност роману када се избор своди на роман и збирке прича. Према сведочењу самог аутора приче у оквиру збирке *Присјанишћа* настајале су у дугом временском интервалу између писања два романа. Ипак оне успевају да очувају утисак целине. Свест о причама, и поред временског размака у њиховој генези, довела је до заокружености збирке, без остатка. У том погледу ова књига умногоме подсећа на роман или оно што се у теорији књижевности зове циклизованом збирком прича.

У недостатку ликова који би се премештали из једне приче у другу, заједничку спону свих прича чини једна хетероморфна територија или простор (оклевамо да напишемо држава) коју препознајемо као Србију с краја XX и почетка XXI века. Мада први циклус поетске прозе носи наслов *Град*, у њему је изражено античко схватање града као независног полиса, и који метонимијски представља целу државу. Нараторов глас упозорава читаоца на кобност одласка у тај уклети град, али читаоци већ на првој страни бивају зачарани. Уводни циклус чини и језгро осталих прича, он је глосирани мото који се касније разрађује. *Град не чине зидови, ни дивни кровови окућани сунцем. Град чине њијани њесници за кафанским сџолом*, каже се у једном причи. Стару латинску пословицу да град не чине зидине него људи Владан Матијевић преокренуће „људе (у граду) чине зидине око њих”.

Друга два циклуса, једноставно насловљених именом збирке и бројевима, представљају покушај превазилажења стварности неочекиваним суморним шаренишом света малих људи, маргиналаца или људи са периферија (остарелих професора, радника „на црно”, сеоских фудбалера, шверцера, неостварних уметника). Често у виду историјске ироније или поетске алегије испреда се прича о једном простору и једном свету који од памтивека истрајава у том „општем свевремену”. Оба циклуса су разрада првог, затамњеног циклуса, сусрет са „челик-чудовиштем” и осветљавање света пијаних песника и других становника те земље.

Поглед на то опште свевреме дат је синхронијски, дијахронијски, имаголошки, из сопственог дворишта... Сабирајући ефекте, али и поступке којима прича допире до нас, аутор тежи да оствари што

потпунији вид испољавања живота који одбија да се притаји и који упорно истрајава на мочварном тлу историје. Зато се преплићу слике града и села, криминалистичког подземља и старих, ислужених грађана; у многим причама нараторе и главне јунаке чине жене и њихов поглед на тај динамичан и мрачни свет. Све то ствара једну полифоничну представу о земљи распарчаног поретка и земљи апсурда; као и међуљудских, породичних, социјалних, економских и политичких односа у тој земљи. Прича која чини парадигму збирке је „Српска прича”, сума XX века, са јунаком Милошем Милишићем, који је породична реинкарнација и повесничар српског друштва, модел по ком се човек земље Србије преображавао кроз историју, идеологију и власт. У његовим судбинама представљен је терет бирократије, идеолошких размирица, политичког реваншизма, непотизма и богаташког опортунизма који је на својим плећима носио мали човек XX века.

Јунаци остају неприлагођени у том опскурном свету мањкаве стварности и отклањају се од њега прибегавањем свету фантастичног или црним хумором. Преплет двају светова, реалности и фантастичног, није чест, али је ефектан јер омогућава бекство или суочавање са прошлошћу; у случају сусрета са Владицом Оцокољић јунак ће проживети један вајлдовски живот плаћања вечне младости. Хумор, поготово црни хумор пак представља најсигурније уточиште; црни хумор најефективнији је извор смеха ових прича. Превазилажење задатости остварује се изругивањем свакодневним појавама и превредновањем баналности. Међутим, превазилажење свакодневице изискива снагу која у јунацима махом не постоји; у свом гротескном усуду, они су мртве или равнодушне рибе – јер једино њих носи река низводно.

Књига Владана Матијевића својеврсно је пристаниште прича које је читаоцима понудио један поетски аналитичар. У конзистенцији збиље и фикције пред читаоцима је дело које одбија да буде „само” сведочанство времена у ком је настало или које је описано. Иако га првенствено препознајемо као романописца, приповедача вештина, стрпљење и далековидост Владана Матијевића у овом делу доказују се још једном. Залив (српске књижевности) обогаћен је постојањем оваквог *Присјаницића*.

Викијор ШКОРИЋ